

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

КАРАР

31.08.2023

Мөслим авылы

№380

«2023-2025 елларга Мөслим муниципаль районында татар халкының милли тиңдәшлеген саклап калу» муниципаль программасын раслау турында

Россия Федерациясе Президентының 2012 елның 19 декабрендәге 1666 номерлы Указы һәм Татарстан Республикасында дәүләт милли сәясәте концепциясе (2013 елның 26 июлендәге ПУ-695 номерлы Татарстан Республикасы Президенты Указы редакциясендә) белән расланган 2025 елга кадәр чорга Россия Федерациясе дәүләт милли сәясәте стратегиясе нигезендә Мөслим муниципаль районы Башкарма комитеты **КАРАР БИРЭ**:

1. «2023-2025 елларга Мөслим муниципаль районында татар халкының милли тиңдәшлеген саклау» муниципаль программасын (алга таба - Программа) расларга.
2. Әлеге карарны Татарстан Республикасы хокукый мәгълүматының рәсми порталында (<https://pravo.tatarstan.ru/>) һәм Татарстан Республикасы Мөслим муниципаль районы сайтында бастырып чыгарырга.
3. Әлеге карарның үтәлешен контрольдә тотуны социаль-мәдәни үсеш буенча Башкарма комитет житәкчесе урынбасары М.Р. Бәдретдиновага йөкләргә.

Башкарма комитет житәкчесе

И.Ф.Салихжанов

Мөслим муниципаль районының
Башкарма комитеты житәкчесе
карары белән расланды
31.08.2023ел № 380

«2023-2025 елларга Мөслим муниципаль районында татар халкының милли
тиндәшлеген саклап калу» муниципаль программасы

Программа Паспорты

Программа атамасы	Татарстан Республикасы Мөслим муниципаль районының муниципаль программасы «Мөслим муниципаль районында 2023-2025 елларга татар халкының милли тиндәшлеген саклап калу» (алга таба - Программа)
Программаның координаторы	«Татарстан Республикасы Мөслим муниципаль районы мәдәният бүлеге» муниципаль казна учреждениесе
Программаны төп эшләүчеләр	«Татарстан Республикасы Мөслим муниципаль районы мәгариф идарәсе» муниципаль казна учреждениесе; «Татарстан Республикасы Мөслим муниципаль районы мәдәният бүлеге» муниципаль казна учреждениесе
Программаның максаты	Татарстан Республикасы Мөслим муниципаль районында татар халкының милли тиндәшлеген саклап калу һәм үстерү өчен шартлар тудыру
Программаның бурычлары	1. Татар халкының милли тәңгәллеген саклауны һәм үстерүне фәнни-методик тәэмин итүне камилләштерү; 2. Татар халкының туган телен, тарихын һәм мәдәниятен өйрәнү мөмкинлеген тәэмин итү; 3. Татар халкы мәдәниятен саклап калу һәм популярлаштыру өчен шартлар тәэмин итү.
Программаны гамәлгә ашыру вакыты	2023-2025 еллар
Еллар һәм чыганаclar буенча бүленгән финанслау күләме	Программаны финанслау күләме Татарстан Республикасы Мөслим муниципаль районы бюджеты акчалары хисабына 712,0 мең сум тәшkil итә, шул исәптән: 2023 ел - 215,0 мең сум; 2024 ел - 241,0 мең сум;

	<p>2025 ел - 256,0 мең сум.</p> <p>Искәрмә: финанслау күләме фаразлау характерында һәм район бюджеты мөмкинлекләрен исәпкә алып ел саен төзәтмәләргә дучар ителә.</p> <p>Программада бюджеттан тыш акчаларны (эшмәкәрләр, спонсорлар акчаларын)жәлеп итү мөмкинлеге каралган</p>
<p>Программаның максатын һәм бурычын тормышка ашыруның көтелгән ахыргы нәтижеләре (нәтижеләрне бәяләү индикаторлары)</p>	<p>Программаны гамәлгә ашыру 2025 елда 2022 елга карата түбәндәгеләрне тәмин итәргә мөмкинлек бирәчәк:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Мөслим муниципаль районында яшәүче, татар телен 95%ка кадәр белгән татарларның өлеше арту; -Мөслим муниципаль районында яшәүче, татар телен туган тел дип таныган татарларның өлеше 95 % ка кадәр арту; - Мөслим районында татар халкының ачыкланган матди булмаган мәдәни мирас объектларын 3 %ка арттыру; - Мөслим районы китапханәләрендә татар телендә әдәбият санын арттыру; - Мөслим районы мәгариф учреждениеләрендә электрон чыганаclarда укыту-методик, сәнгать әдәбияты һәм материаллар санын арттыру.

I. Программаны гамәлгә ашыру өлкәсенә, шул исәптән муниципаль программа хәл итәргә тиешле проблемаларга характеристика

Әлеге Программа Россия Федерациясе Президентының 2012 елның 19 декабрдәге 1666 номерлы Указы белән расланган 2025 елга кадәр чорга Россия Федерациясе дәүләт милли сәясәте стратегиясе нигезендә халыкара хокук өлкәсендә сәяси-хокукый база нигезендә, шулай ук Татарстан Республикасында дәүләт милли сәясәте концепциясе (2013 елның 26 июлендәге ПУ-695 номерлы Татарстан Республикасы Президенты Указы редакциясендә) «Татар халкының милли тиндәшлеген саклау» Татарстан Республикасы дәүләт программасы белән (2020 - 2025 еллар) эшләнә һәм Татарстан Республикасы Мөслим районында татар халкының милли бердәйлеген саклап калу һәм үстерү өчен шартлар тудыруга юнәлдерелде.

2012 елның 5-9 декабрдә узган Бөтендөнья татар конгрессының V Съездында татар халкының этник тәңгәллеген саклау концепциясе хупланды (алга таба - Концепция). Концепция татар халкының этномәдәни ихтыяжларын һәм мәнфәгатьләрен гамәлгә ашыруны, аның тотрыклы

үсешен һәм гомуми муллыгын үстерүне тәмин итүгә, татар этномәдәни бергәлегенең бердәмлеген ныгытуга, татар халкының мәдәниятен һәм телен саклап калу өчен шартлар тудыру, татар халкының гомумдәүләт мәнфәгатьләрен һәм мәнфәгатьләрен килештерү, Россия Федерациясенең бердәмлеген һәм бөтенлеген саклап калуга юнәлдерелгән.

Татарстан Республикасында дәүләт милли сәясәте концепциясендә барлык татар халкының тарихи, рухи һәм этномәдәни үзәге буларак Татарстан Республикасының аерым статусын ассызыкланган, республикадан читтә яшәүче татарларның этномәдәни мәнфәгатьләрен, ихтыяжларын һәм ихтыяжларын исәпкә алып, республиканың дәүләт милли сәясәтен тормышка ашыру зарурлыгы күрсәтелде.

Татар халкының телен һәм мәдәниятен саклауда мәнфәгатьләрен чагылдыручы гражданлык жәмгыятенен мөһим институтлары соңгы дистә елларда Бөтендөнья татар конгрессы һәм татарларның Федераль милли-мәдәни автономиясе булды.

Татар халкының милли тиндәшлеген саклауга һәм үстерүгә сизелерлек йогынты ясый торган этномәдәни консолидация институтлары һәм механизмнары төзелде һәм актив эшли. Бу - татар телендәгә сөйләм практикасы белән «Сабантуй» милли бәйрәмнәрен, татар сәнгәте конкурсларын һәм фестивальләрен, милли спорт турнирларын, татар теле һәм әдәбияты буенча олимпиадаларны, татар телендә сөйләм практикасы булган жәйге балалар лагерьлары, әдәбият һәм сәнгәт көннәрен үткәру.

«2023-2030 елларга Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасында башка телләрен саклау, өйрәнү һәм үстерү» муниципаль программасы этнотел өлкәсенә уңай йогынты ясый, ул милли мәдәниятнең югары дәрәжәле шәхес формалаштыруга, Татарстан Республикасы Мөслим муниципаль районы территориясендә яшәүче башка халыкларның үсешен өчен конфликтсыз ике дәүләт теле яшәешен өчен шартлар тудыруга юнәлдерелгән.

Эшчәнлектә иң мөһим юнәлешләрнең берсе - милли белем бирү учреждениеләре челтәрен, шул исәптән мәктәпкәчә һәм туган телдә тәрбияләнгән төркемнәрен саклап калу; татар телендә укыту һәм тәрбияләү өчен шартлар тудыру.

2022-2023 уку елында Татарстан Республикасы Мөслим муниципаль районында 13 татар, 5 рус мәктәбе эшли, аларда этномәдәни компонентлы 1 мәктәп татар балалары (91,76%), рус (5,15%), мари (1,51%) һәм башка милләт балалары (1,56%) белем ала.

Татар балаларын туган телдә укыту турында белемнәләр:

Барлыгы укучылар	Шул исәптән район үзәгендә	Шул исәптән татар укучылары	Шул исәптән район үзәгендә	Туган телдә белем ала	Туган як район үзәгендә белем ала
---------------------	-------------------------------------	--------------------------------------	-------------------------------------	--------------------------------	--

2173	1604	1994	1493	754	336
------	------	------	------	-----	-----

Татар балаларын туган телдә укытабыз:

	2020/21 ел	2021/22 ел	2022/23 ел
Район үзәге	5,6	10,59	22,50
Район буенча	28,30	32,05	36,51

Район буенча балаларны укыту күләме арта. 2020/2021 уку елы белән чагыштырганда туган телдә белем алучы татар балаларының өлеше 8,21 %ка үсте.

Программа кабул ителә торган чараларның нәтижәләгән күтәрү һәм Программаның татар халкының милли тиңдәшлегә дәрәжәсен саклап калу һәм үстерү белән бәйлә барлык төп факторларга тәэсирен күтәрү максатында күрсәтелгән проблеманың барлык өлкәләрен һәм аспектларын колачлауның бөтенлеген тәэмин итәргә тиеш.

II. Максатның һәм бурычларны хәл итүнең төп максаты, бурычлары һәм күрсәткечләре (индикаторлар), Программаның көтелгән ахыргы төп нәтижәләрен, аны гамәлгә ашыру срокларын һәм этапларын тасвирлау

Программаның максаты һәм бурычлары Россия Федерациясе Президентының 2012 елның 19 декабрендәге 1666 номерлы Указы белән расланган 2025 елга кадәр Россия Федерациясе дәүләт милли сәясәт стратегиясе нигезләмәләренә Россия Федерациясе халыкларының мәдәниятен һәм телләрен саклау һәм үстерү, аларның рухи бергәлеген ныгыту өлешендә туры килә.

Программаның максаты - Мөслим муниципаль районында татар халкының милли тиңдәшлеген саклап калу һәм үстерү өчен шартлар тудыру.

Куелган максатларга ирешү түбәндәге бурычларны тормышка ашыруны күздә тотта:

1. Татарларның матди булмаган мәдәни мирасын өйрәнү, саклау, популярлаштыру.
2. Татар халкының туган телен, мәдәниятен һәм горф-гадәтләрен саклау.
3. Татар халкы мәдәниятен саклап калу һәм популярлаштыру өчен шартлар тәэмин итү.

Күрсәтелгән максатларга һәм бурычларга ирешү Программага керүче чараларны гамәлгә ашыру кысаларында гамәлгә ашырылачак.

Программаны гамәлгә ашыру срогы: 2023-2025 еллар.

Программа Индикаторы:

1. Электрон чыганаclarда татар мэгариф учреждениеләрендә (нөсхәләрдә) булган укыту-методик, сәнгать әдәбияты һәм материаллар санын арттыру:

2023ел- 763,066 мең сум (ТР бюджеты);

2024ел - 764,496 мең сум (ТР бюджеты);

2025ел - 764,496 мең сум (ТР бюджеты);

Программаның максаты, бурычлары, чаралары киселешендә нәтижәләргә бәяләү индикаторлары турындагы мэгълүматлар Программага кушымтада китерелә.

III. Программаның ресурслар белән тәмин ителешен нигезләү

Программаны финанслау күләме Татарстан Республикасы Мөслим муниципаль районы бюджеты акчалары хисабына 712,0 мең сум тәшкил итә, шул исәптән:

1. 2023ел - 215,0 мең сум;

2. 2024ел - 241,0 мең сум;

3. 2025ел - 256,0 мең сум.

Финанслау күләме фаразлау характерында һәм Татарстан Республикасы Мөслим муниципаль районы бюджеты мөмкинлекләрен исәпкә алып ел саен төзәтмәләр кертеләргә тиеш.

Программада бюджеттан тыш акчаларны (эшмәкәрләр, иганәчеләр акчалары) жәлеп итү мөмкинлегенә каралган.

IV. Программаны гамәлгә ашыру механизмы

Программа чараларын гамәлгә ашыру барышында муниципаль заказ бирүче чараларны башкаруның барышын тикшереп тора һәм акчаларны нәтижәле файдалануны тәмин итә. Программаның чаралары дәүләт заказчысы - Программаның координаторы булган барлык программа чараларын башкаручылар белән гамәлгә ашырыла торган дәүләт контрактлары нигезендә гамәлгә ашырыла.

Ел саен, агымдагы елның 30 декабренә кадәр Программаны гамәлгә ашыруда катнашучы мэгариф оешмалары Татарстан Республикасы Мөслим муниципаль районы мэгариф идарәсенә Программаны гамәлгә ашыру турында статистик, белешмә һәм аналитик мэгълүматны, шулай ук финанс чараларын куллануның нәтижәләлеген күрсәтә.

V. Программаның социаль-икътисади нәтижәләлеген бәяләү

Программаның гомуми нәтижәләлегенә билгеләнгән максатчан параметрларга ирешү дәрәжәсе буенча 2025 елга планлаштырылган, каралган чараларны билгеләнгән срокларда гамәлгә ашыру буенча бәяләнә.

Социаль нәтижәлелек критерийлары.

Программаның мөһим үзенчәлегенә шунда ки, аны гамәлгә ашыруның төп нәтижәләргә этникара бергәлек мәнфәгатьләрен һәм гомумдәүләт

мәнфәгатьләрен килештерү, татар этник уртаклыгының бердәмлеген ныгыту аша этникара дөньяны һәм татулыкны тәмин итүдә чагыла, Татарстан Республикасының бөтен татар халкының тарихи, рухи һәм этномәдәни үзәге буларак позицияләнүендә, Россия татарларының һәм чит ил татар диаспорасының интеллектуаль һәм социаль-иқтисадый потенциалын берләштерә.

Программада каралган чараларны гамәлгә ашыру татарларның милли тәңгәллеген саклауда һәм татар халкының этномәдәни ихтыяжларын канәгатьләндерүдә дәүләт, ижтимагый структуралар һәм бизнес бергәлекләренең партнерлык эшчәнлеген камилләштерүгә ярдәм итәчәк.

Программада эшчәнлекнең нәтижәләрен характерлаучы индикаторлар һәм күрсәткечләр системасы кулланыла. Ел саен комплекслы социологик тикшеренүләр үткөрү күздә тотыла, алар жәмгыятьнең татарларның милли үзенчәлеген саклау һәм үстерү һәм Программаны гамәлгә ашыру өлешендә үзгәрешләр динамикасын һәм аларга мөнәсәбәтен ачыкларга мөмкинлек бирәчәк.

Программада билгеләнгән нәтижәләргә ирешү, тулаем алганда, районда бердәм дәүләт милли һәм мәдәни сәясәтен гамәлгә ашыруның нәтижәлелегенә йогынты ясаычак, анда яшәүче барлык халыклар вәкилләренең мәдәниятләрен саклап калу һәм үстерү тәмин ителә.

Максат, бурычлар, нәтижеләрне бәяләү индикаторлары һәм «2023-2025 елларга Мөслим муниципаль районында татар халкының милли тиндәшлеген саклап калу» муниципаль программасы чаралары буенча финанслар

Чара атамасы	Башкаручылар	Гамәлгә ашыру вакыты	Ахыргы нәтижеләрне бәяләү индикаторлары	Индикаторлар күрсәткече				Финанслау чыганагын күрсәтеп финанслау, мең сум		
				2022 ел (база елы)	2023 ел	2024 ел	2025 ел	шул исәптән		
				2023 ел	2024 ел	2025 ел				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Максат: Мөслим муниципаль районында татар халкының милли тиндәшлеген саклап калу һәм үстерү өчен шартлар тудыру										
Электрон чыганақларда укыту-методик, сәнгать әдәбияты һәм материаллар санын арттыру	«Мөслим муниципаль районы Мәгариф идарәсе» МКУ	(ел сәен),		200	250	300	350	10,0	10,0	10,0
1 бурыч. Татар халкының милли тәңгәллеген саклауны һәм үстерүне фәнни-методик тәэмин итүне камилләштерү										
Фәнни-гамәли конференцияләрдә катнашу	«Мөслим муниципаль районы Мәгариф идарәсе» МКУ	2023-2025 еллар	Катнашучылар саны,кеше	245	250	255	260	10,0	15,0	15,0
2 бурыч. Татар халкының туган телен, тарихын һәм мәдәниятен өйрәнүгә керү мөмкинлеген тәэмин итү										
«Минем гаиләм», «Минем шәжәрәм», «Минем туган җирем» дигән мәктәп иншалары бәйгесе үткөрү	«Мөслим муниципаль районы Мәгариф идарәсе» МКУ	2023-2025 еллар	Мәгариф оешмалары саны	17	17	17	17	3,0	3,0	3,0
Татар теле буенча Республика олимпиадасының муниципаль этабын үткөрү	«Мөслим муниципаль районы Мәгариф идарәсе» МКУ	2023-2025 еллар	Катнашучылар саны,кеше	284	311	350	360	2,0	3,0	3,0

Татар теле буенча түгәрәкләрне оештыруда һәм эшләүдә методик ярдәм күрсәтү	«Мөслим муниципаль районы Мәгариф идарәсе» МКУ	2023-2025 еллар	Мәгариф оешмалары, түгәрәкләр, курслар, берәмлекләр саны	20/33	20/37	20/40	20/40	0	0	0
Талантлы яшьләрне татар халкының туган телен, тарихын һәм мәдәниятен өйрәнүгә җәлеп итү буенча чаралар үткөрү	«Мөслим муниципаль районы Мәгариф идарәсе» МКУ	2023-2025 еллар	Чаралар саны, данә	180	180	180	180	5,0	10,0	15,0
Татар теле укытучылары киңәшмәләрендә катнашу	«Мөслим муниципаль районы Мәгариф идарәсе» МКУ	2023-2025 еллар	Катнашучылар саны,кеше	35	35	35	35	5,0	10,0	10,0

Бурыч 3. Татар халкы мәдәниятен саклап калу һәм популярлаштыру өчен шартлар тәэмин итү.

Татар милли бәйрәмнәрен Нәүрүз, Карга боткасы, Сабантуй үткөрү	Мөслим муниципаль районының Башкарма комитеты, «Мәдәният бүлеге» МКУ	2023-2025 еллар	катнашучылар һәм килүчеләр саны, кеше	25 мең	30 мең	35 мең	35 мең	100,0	100,0	100,0
Татар әдәбияты һәм сәнгате көннәрен үткөрү	Мөслим муниципаль районының Башкарма комитеты, «Мәдәният бүлеге»МКУ, Мөслим муниципаль районының «Мәгариф идарәсе»МКУ	2023-2025 еллар	катнашучылар һәм килүчеләр саны, кеше	500	600	700	800	70,0	80,0	90,0
Гармунчылар фестивален үткөрү	Мөслим муниципаль районының Башкарма комитеты, «Мәдәният бүлеге» МКУ	2023-2025 еллар	катнашучылар саны,кеше	15	20	25	30	5,0	5,0	5,0
Татар сәнгать һөнәрләре күргәзмәләрен, мастер-классларын үткөрү	Мөслим муниципаль районының «Мәдәният бүлеге» муниципаль бюджет учреждениесе Башкарма комитеты, «Мөслим муниципаль	2023-2025 еллар	Чаралар саны, данә	10	12	14	18	5,0	5,0	5,0

	районы мәгариф идарәсе» МКУ										
Барлығы									215,0	241,0	256,0